

ДУГІНЕЦЬ Ганна,
д. е. н., доцент, завідувач кафедри світової економіки
Київського національного
торговельно-економічного університету
вул. Кіото 19, м. Київ, 02156, Україна

E-mail: g.duginets@knute.edu.ua
ORCID: 0000-0003-3708-3666

ЧЕРНИШЕВ Олексій,
здобувач вищої освіти
Київського національного
торговельно-економічного університету
вул. Кіото 19, Київ, 02156, Україна

E-mail: chernishew@gmail.com
ORCID: 0000-0002-5993-5340

ІНСТИТУЦІЙНА ПІДТРИМКА УКРАЇНСЬКОГО ЕКСПОРТУ

Досліджено основні організаційні та правові засади інституційної підтримки експорту в Україні. Проаналізовано рівень розвитку експортного потенціалу та основні цілі формування інституційного механізму експортної підтримки вітчизняних підприємств. Запропоновано механізм трансформації, який не вимагає додаткових витрат адміністративно-фінансових ресурсів та покликаний оптимізувати існуючу розгалужену систему державної підтримки вітчизняних експортерів на зовнішніх ринках.

Ключові слова: зовнішньоекономічна політика, стратегія, Міністерство закордонних справ, експорт, торгівля, національні економічні інтереси.

Дугинец А., Чернышев А. Институциональная поддержка украинского экспорта. Исследованы организационные и правовые основы институциональной поддержки экспорта в Украине. Проанализирован уровень развития экспортного потенциала и основные цели формирования институционального механизма экспортной поддержки отечественных предприятий. Предложен механизм трансформации, не требующий дополнительных затрат административно-финансовых ресурсов, который призван оптимизировать существующую разветвленную систему государственной поддержки отечественных экспортеров на внешних рынках.

Ключевые слова: внешнеэкономическая политика, стратегия, Министерство иностранных дел, экспорт, торговля, национальные экономические интересы.

Постановка проблеми. Глобальні кризові явища у світовій економічній системі мають досить серйозні наслідки для економіки України. Зважаючи на специфіку економічної системи нашої держави, можна відзначити її експортоорієнтований характер. Розвиток експортної діяльності вітчизняних підприємств є одним з головних чинників економічного зростання та підвищення рівня конкурентоспроможності вітчизняних підприємств на світовому ринку товарів та послуг. Участь українських підприємств у процесах міжнародного торговельного обміну є каталізатором технологічного розвитку, підвищення рівня інноваційності галузей економіки, посилення позиції суб'єктів господарювання на світовому ринку через використання в т.ч. різноманітних маркетингових інструментів. Захист існуючих позицій та зростання присутності України на зовнішніх ринках є важливою передумовою функціонування економіки та запорукою її розвитку у сучасних умовах.

Суттєвою проблемою, яка простежується нині в організації експортної діяльності вітчизняних підприємств, є низький рівень інституційної підтримки товаровиробників з боку органів державної влади на міжнародному ринку. Переважна більшість вітчизняних підприємств постачають на світовий ринок сировину та напівфабрикати, а частка продукції з високою доданою вартістю залишається доволі низькою. Такі тенденції не сприяють економічній безпеці країни, що вимагає формулювання нових підходів до організації експортної діяльності на рівні окремих галузей національної економіки. Важливою є розробка шляхів подальшого розвитку механізмів інституційної підтримки експорту у напрямку зростання його доданої вартості та диверсифікації ринків збуту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективності підтримки експорту з боку держави регулярно досліджується фахівцями Міжнародного валютного фонду, Світового банку, низки аналітичних центрів США та країн Західної Європи [1; 2]. Також привертають увагу дослідження щодо взаємозв'язку політики сприяння експорту з подальшим економічним зростанням держав. Так, цікавими є дослідження Д. Сантоса на прикладі п'яти країн АСЕАН [3], напрацювання Д. Внуковського щодо дослідження досвіду функціонування Агентства сприяння експорту в Великобританії, Угорщині та Чехії [4] та праці А. Елетоелето щодо державної політики сприяння торгівлі та відповідних інститутів у країнах Балтії, Вишеграду та Іберії [5]. Щодо вітчизняних учених, то заслуговують на увагу дослідження: О. Кам'янецької стосовно системи державної підтримки експортерів у розвинених країнах [6]; А. Мазаракі щодо інституційних засад підтримки експорту вітчизняних товаровиробників [7], О. Шарова щодо аналізу загальнотеоретичних питань економічної дипломатії як науки міжнародних економічних відносин і засобу здійснення зовнішньоекономічної політики держави [8]. Не заперечуючи вагомий внесок існуючих напрацювань в обраній сфері дослідження, необхідно відзначити, ще один аспект, який необхідно враховувати при формуванні зовнішньої політики держави. Це ідентифікація особливостей розробки державної політики удосконалення інституційних засад експорту в економіці України.

Мета статті – обґрунтувати організаційно-правові засади трансформації інституційних механізмів розвитку зовнішньоторговельної політики держави та експортної діяльності вітчизняних підприємств.

Матеріали та методи. Для реалізації мети дослідження використано комплекс взаємодоповнюючих методів наукового дослідження економічних процесів і явищ: системно-структурного, порівняльного аналізу, компаративного та статистичного аналізу; територіальний, ресурсний та інформаційний підходи – для аналізу зовнішньоторговельних відносин та торговельних обмежень. Інформаційною базою дослідження є статистичні й аналітичні матеріали та інформаційно-

аналітичні збірники, бюлетені й огляди міжнародних організацій; інформаційні матеріали національних та зарубіжних дослідницьких центрів; широке коло вітчизняних та зарубіжних літературних джерел, результати власних наукових досліджень, аналітичні й інформаційні матеріали з відкритих джерел.

Результати дослідження. Згідно з даними Державної служби статистики, частка експорту у валовому внутрішньому продукті (ВВП) України за підсумками 2019 р. становила понад 50 %.

Експортну діяльність підприємства в економіці доцільно оцінювати, виходячи з теорії порівняльних переваг, відповідно до якої реалізована концепція трансферу вартості вироблених товарів та послуг між різними країнами. Проте перед тим, як представити результати теоретичних узагальнень, варто проаналізувати рівень розвитку експортного потенціалу вітчизняної економіки. З цією метою доцільно розглянути динаміку обсягів експорту товарів і послуг з України протягом 2005–2019 рр. (рис. 1).

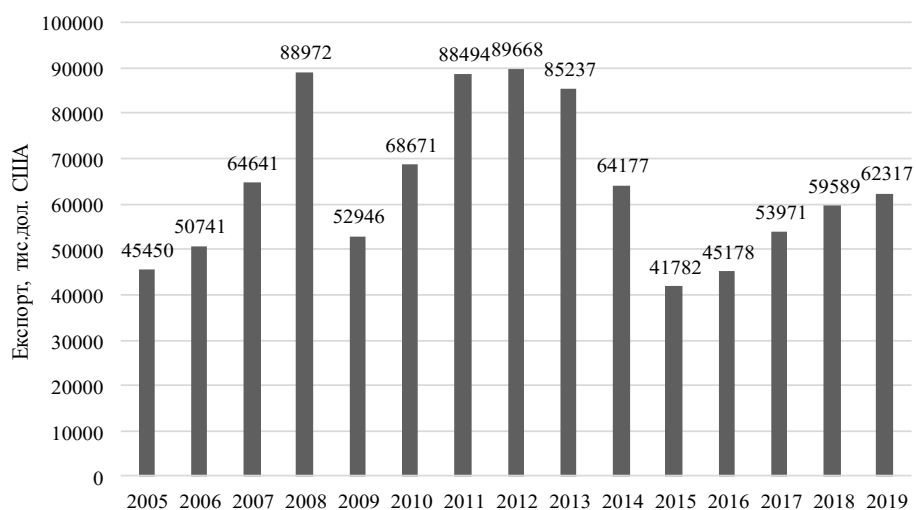

Рис. 1. Динаміка обсягів експорту товарів і послуг з України з 2005 по 2019 рр.

Джерело: складено авторами за [9].

З наведених даних можна зробити висновок, що загальна динаміка експорту товарів і послуг з України протягом 2005–2012 рр. мала тенденцію до зростання. Так, порівняно з 2005 р. значення цього показника у 2019 р. зросло на 98 %. Проте з 2012 по 2015 рр. обсяг експорту з України скоротився на 102 %, що зумовлено наслідками економічної кризи [9]. Це свідчить про зростання обсягу експорту товарів на 5.8 %. У 2019 р. загальний обсяг експорту становив 50.1 млрд дол. США. При цьому обсяг імпорту в Україну у 2019 р. зріс на 6.3 % до рівня 60.8 млрд дол. США. Упродовж останніх років відбуваються певні

трансформації у процесах експортної діяльності вітчизняних підприємств. Так, якщо до 2015 р. в економіці України експорт переважно складався з металевої продукції та корисних копалин, то у 2018–2019 рр. у товарній структурі експорту починають домінувати такі товарні групи, як агросировина, готові продовольчі товари, комплектуючі для машинобудування.

На сільськогосподарську продукцію нині припадає до 40 % українського експорту, що перевищує показник постачання на міжнародний ринок металопродукції (20.5 % у структурі експорту) майже у 2 рази. У географічній структурі експорту перше місце посідає Китай – 7.2 % у загальних обсягах постачання товарів на зовнішній ринок. Друге місце належить Польщі, яка займає 6.6 %. Варто відмітити зниження частки Росії в українському експорті впродовж 2014–2019 рр. Так, якщо до 2013 р. на цю країну припадало 16.7 %, то у 2019 р. цей показник становив 6.5 %. Важливими зовнішньоторговельними партнерами України є Туреччина (5.2 %), Німеччина (4.8 %), Італія (4.8 %), Єгипет (4.5 %) та Індія (4.0 %) [2].

Сьогодні підтримка та захист інтересів українського бізнесу на міжнародній арені перетворюється на найважливіше завдання на державному рівні – один із пріоритетів національної безпеки України. Економічні чинники національних інтересів завжди присутні в актуальних зовнішньополітичних пріоритетах усіх країн світу, оскільки вони є джерелом добробуту громадян, забезпечують розвиток та процвітання держави. Відповідно, розробка стратегії розширення ринків збуту та ефективної підтримки вітчизняного бізнесу закордоном має відбуватися вже зараз [10].

Роль держави у підтримці експорту є ключовою в таких країнах, як США (фінансова підтримка експортерів через "Експортно-Імпортний банк" та надання/гарантування кредитів для здійснення закордонних інвестицій через американську Корпорацію закордонних приватних інвестицій (ОПІК); ФРН (страхування експортних кредитів та інвестицій німецьких фірм за кордоном); Австрія; Швейцарія (гарантування ризиків, пов'язаних з діяльністю компаній на закордонних ринках) [11].

З метою розробки системи інституційної підтримки експортерів в Україні мають бути чітко сформовані інституційні підвалини для подальшої ефективної реалізації державної політики сприяння експортній діяльності у ключових галузях економіки України [6; 12]. Запорукою реалізації зовнішньоторговельної політики є створення єдиної цілісної повнофункціональної вертикалі з підтримки торгівлі, яка повинна гнучко та ефективно реагувати на потреби вітчизняних експортерів та надавати широкий спектр послуг і засобів підтримки. Основні цілі формування інституційного механізму експортної підтримки вітчизняних підприємств наведено на *рис. 2*.

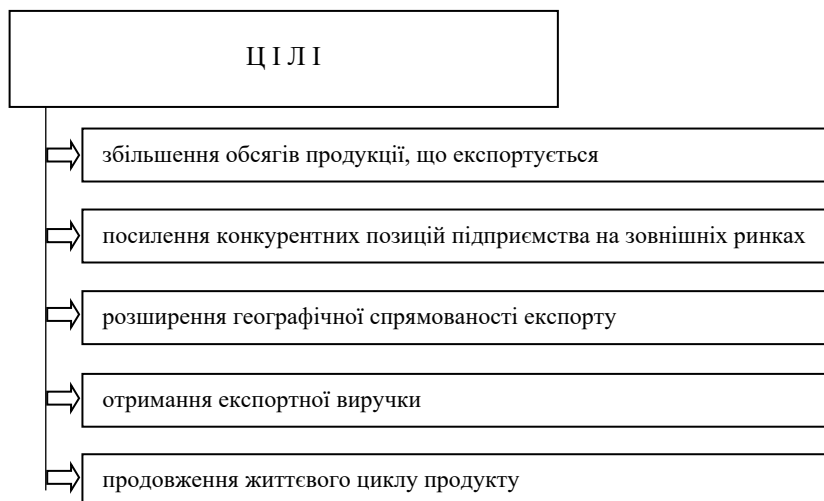

Рис. 2. Цілі формування інституційного механізму експортної підтримки вітчизняних підприємств

Джерело: складено авторами за [6; 7; 10; 12].

Наведені на *рис. 2* цілі забезпечують досягнення вітчизняними підприємствами-експортерами у процесі здійснення експортних операцій відповідних вигід та інтересів, які визначені стратегією їх розвитку. Кожна ціль відповідає певному напрямку реалізації стратегії підприємства при його виході на зовнішній ринок.

На сьогодні інституційна підтримка експортера є абсолютно розпорошеною та фактично неіснуючою, з огляду на невизначеність та певний дуалізм у реалізації повноважень та необхідної підтримки на державному рівні. Наразі функціонують два міністерства та допоміжні при них органи, на які покладені завдання з реалізації зазначеної підтримки. Йдеться про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, Міністерство закордонних справ України. Відповідно до Постанов Кабінету Міністрів України [13] на ці відомства покладені завдання із забезпечення торговельно-економічних інтересів держави. Втім, на практиці це означає, що формування та реалізація зовнішньоекономічної політики держави розподілені і, відповідно, вона є малоефективною. Очевидно, що визначальною складовою цих завдань мала б бути практична реалізація державної підтримки. Зважаючи на реалії сьогодення, реалізація цього завдання покладена на закордонні дипломатичні установи – Посольства та Консульства України за кордоном (точніше, відділи з економічних питань (ВЕП) у їх складі, які утворені досі чинним Указом Президента України № 522/2010 [14]).

У цьому Указі зазначається, що ВЕП створюються з метою забезпечення цілісності та узгодженого проведення зовнішньополітичного курсу України, вдосконалення механізму захисту за кордоном

інтересів держави в економічній сфері, подальшого розвитку економічних зв'язків з іноземними державами і міжнародними організаціями та відповідно до пункту 3 частини першої статті 106 Конституції України. Перед Міністерством закордонних справ ставиться завдання щодо практичної реалізації цього кроку. В той же час, цим Указом ліквідовано торговельно-економічні місії у складі закордонних дипломатичних установ України, що підпорядковувались на той час Міністерству економіки та показали свою неієздатність як інститут, успадкований від періоду планової економіки та державного регулювання зовнішньоекономічних зв'язків [8].

Підпорядкування відділів з економічних питань МЗС – перший конкретний крок до створення єдиного центру прийняття рішень щодо реалізації зовнішньої політики держави з її узгодженими політичною та економічною складовими. Таке рішення зберігає актуальність і правильність донині.

ВЕП, створені Указом Президента в складі закордонних дипломатичних установ (ЗДУ), підпорядковані МЗС, мали б ефективно виконувати покладені на них завдання у взаємодії з тодішнім Міністерством економіки, зокрема, з підтримки вітчизняних експортерів. Проте реальність інша. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, яке в різні часи мало різні назви, але завжди прагнуло залишити в них слово "торгівля", намагалось зберегти свій попередній вплив на торговельно-економічні місії, нині – ВЕП. Наприклад, створення у 2018 р. та функціонування підпорядкованої цьому міністерству державної установи "Офіс з просування експорту" (Офіс), основним завданням якого були підтримка та просування експорту товарів, робіт та послуг українських виробників, а також участь в реалізації Експортної стратегії України, мало б лише сприяти реалізації зазначеним завданням [15].

Зрозумілим є і механізм функціонування Офісу. Втім, виникає питання щодо його підпорядкованості. Адже на практиці більша частина отримуваної інформації та реальних дій з підтримки експортерів за кордоном здійснюється підпорядкованими МЗС працівниками ВЕП, які працюють "на місцях", володіють системою необхідних контактів та зв'язків, корисною інформацією та за дорученням з Києва надають весь необхідний обсяг даних Офісу. Проте чи доцільно дублювати функціональні обов'язки та чи необхідно підпорядковувати цю державну установу саме цьому міністерству за умови вже існуючого в той час покладеного на систему МЗС функціоналу. У цьому контексті варто згадати про функціонування Ради експортерів та інвесторів при МЗС України, створену в 2013 р. Основними завданнями Ради були: належна реалізація національних зовнішньополітичних і зовнішньоекономічних пріоритетів, сприяння виходу українських експортерів на зовнішні ринки та захист їх економічних і торговельних інтересів за кордоном, залучення прямих іноземних інвестицій в економіку України [16].

Дискусії та протистояння, що тривають між двома відомствами стосовно прямого підпорядкування зазначених ВЕП, а отже, й адміністративно-кадрового впливу на реалізацію зовнішньоекономічної політики, не додають результативності підтримки експортерам з боку держави. Навпаки, така ситуація створює діаметрально протилежний ефект. Вона шкодить реалізації стратегічних та тактичних завдань, сформованих перед зазначеними державними інституціями для допомоги бізнесу за межами України та досягненню конкретних результатів. Наразі відсутні статистичні дані щодо потенційних втрат експортоорієнтованої економіки нашої держави через неефективну модель захисту та просування інтересів експортерів, і можна стверджувати, що уніфікована та дієва модель давала б кращий результат. Без перебільшення таке "перетягування канату" негативно впливає на державу в цілому та на окремих громадян, які мали б отримувати економічну вигоду від зовнішньополітичної діяльності. Дискусії довкола питання підпорядкування ВЕП у складі ЗДУ точаться досить тривалий час. Однак узгоджена позиція відсутня.

Відстоювання економічних інтересів завжди виступає рушійним та водночас стабілізуючим фактором реалізації конкретних політичних завдань. Сьогодні ситуація вимагає чітких кроків задля формування ефективної моделі інституційної підтримки з боку держави. Вбачається доцільним та абсолютно логічним встановлення єдиної управлінської вертикалі у зовнішньоекономічній галузі на базі Міністерства закордонних справ України. З метою забезпечення цілісності системи державної підтримки вітчизняних експортерів та вироблення сучасної та гнучкої державної експортної стратегії таким кроком має стати передавання МЗС функціоналу зовнішньоекономічного блоку Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, включно з посадою заступника міністра – торгового представника та підпорядкованих йому структурних підрозділів, а також підпорядкування МЗС державної установи "Офіс з просування експорту" та "Офіс із залучення та підтримки інвестицій" без жодних кадрових скорочень. Створення дієвого формату залучення Міністерства розвитку економіки, Національного банку, Міністерства фінансів, Міністерства енергетики, Ради національної безпеки та оборони, Національного інституту стратегічних досліджень, Служби зовнішньої розвідки, а також профільних недержавних організацій та наукових інститутів до тісної співпраці та формування засад стратегічних зовнішньоекономічних інтересів держави. Очевидно, що для такого сценарію потрібна політична воля на найвищому рівні та готовність проводити структурні зміни в самому МЗС. Створення в Міністерстві закордонних справ України єдиної вертикалі та центру прийняття рішень, які відповідатимуть за формування та реалізацію зовнішньоекономічної політики держави, є на часі. Передумов та аргументів для такого кроку вдосталь. Розглянемо ключові.

Чинна нормативно-правова база. Розглядаючи напрямок вдосконалення засад регулювання експортної діяльності в Україні, варто наголосити на положеннях національного законодавства, починаючи з Указів Президента 841/1996 та 1188/2005 [17], якими на МЗС покладено координацію заходів органів виконавчої влади у сфері зовнішніх зносин.

Міністерством закордонних справ погоджуються всі офіційні заходи з представлення держави Україна за кордоном – від складу офіційної делегації, до представлення позиції української сторони в ході, наприклад, антидемпінгового розслідування з боку іноземної держави стосовно товарів українського походження. На практиці це означає, що жоден з офіційних документів, підготовлений Міністерством розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства, Національним банком, Міністерством фінансів України чи будь-яким іншим органом державної влади не може бути переданий іноземним партнерам без погодження з МЗС.

Указ Президента України № 522/2010 [14] передбачає створення і підпорядкування МЗС відділів з економічних питань у складі закордонних установ України, Указ Президента України № 837/2019 [18] – посилення інституційної спроможності органів дипломатичної служби щодо сприяння діяльності українських суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності за кордоном.

Таким чином, стислий аналіз чинних нормативно-правових документів вказує на вже існуючі чіткі передумови для здійснення такого кроку, тобто нових актів приймати не потрібно. Слід просто виявити політичну волю на передання у відання МЗС зовнішньоекономічного блоку Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, що має бути закріплена рішенням Кабінету Міністрів України.

Міжнародний досвід свідчить про доцільність поєднання в одному відомстві, а саме в МЗС, розробки та подальшої реалізації зовнішньополітичної та зовнішньоекономічної стратегії держав. За таким підходом успішно діє Форін Офіс Великої Британії, якому підзвітне Британське відомство з питань торгівлі та інвестицій (*UKTI*). Економічні відділи закордонних дипломатичних представництв Великої Британії є складовою частиною цього відомства. Всього за межами країни діє приблизно 162 секції у майже 100 державах. Керівник та певна кількість співробітників належать до дипломатичного складу (ротація відбувається кожні 3–4 роки). Інші працівники відомства рекрутуються з числа місцевого населення країни перебування на довгостроковій основі [19].

У контексті досягнення мети дослідження цікавим є аналіз досвіду Канади. МЗС Канади підпорядковується Служба торгових комісарів, що очолюється старшою посадовою особою міністерства в ранзі

заступника міністра, у підпорядкуванні якого перебувають три функціональні підрозділи: *International Business Development Policy* (група перспективного планування); *Operations and Services Bureau* (організація безкоштовних освітніх програм, семінарів та конференцій для експортерів, методичне керівництво іноземними установами); *Market Development Bureau* (центр ринкових досліджень, вивчення кон'юнктури ринків за пріоритетними секторами і підготовка оглядів, робота з галузевими асоціаціями). Основні завдання Служби торгових комісарів: підготовка канадських компаній для виходу на міжнародні ринки; оцінювання потенціалу компанії на цільових ринках та надання консультацій з ринкових стратегій; пошук контактів; допомога у вирішенні проблемних питань у сфері бізнесу [20]. У Данії, наприклад, функціонує Торговельна рада при Міністерстві закордонних справ і розвитку Данії, яка відповідає за пошук нових ринків збуту, вирішення проблемних питань данських компаній у взаємодії з урядами іноземних держав, здійснення аналізу купівельної спроможності іноземних споживачів та потреб іноземних ринків тощо [21]. Міністерство зовнішніх зносин та торгівлі Угорщини відповідає за реалізацію зовнішньоекономічних інтересів держави у країні перебування; сприяння у збільшенні експорту угорських товарів та послуг та їх виходу на іноземний ринок, ефективне представлення інтересів угорських підприємств за допомогою економічно-дипломатичних засобів, надання комерційної інформації угорським підприємствам та сприяння у встановленні відповідних зв'язків; у рамках спільної торговельної політики ЄС забезпечення необхідної інформації для втілення угорських зовнішньоекономічних інтересів [22]. Очевидно, що це не вичерпний перелік країн (тією чи іншою мірою на МЗС Франції, Нідерландів, Литви, Словаччини покладені завдання з підтримки експортерів [23–26]), які застосовують запропоновану нами модель формування політико-економічної стратегії на базі МЗС. У сучасних умовах політика та економіка настільки взаємозалежні, що нехтування цим фактом призводить до прорахунків, як у політичних, так і економічних питаннях. І, навпаки, врахування цієї залежності при плануванні та прийнятті стратегічних рішень надасть можливість досягнути найкращих результатів. Нашій державі слід врахувати досвід інших та створити власну дієву державну модель захисту та просування інтересів українського бізнесу за кордоном на базі МЗС.

Доповнення цієї моделі економічним блоком посилить позиції та інструментарій МЗС. Водночас, такий прагматичний підхід у жодному разі не послабить позиції Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства у реалізації основних покладених на відомство завдань – формування умов розвитку внутрішнього ринку, проведення регуляторної політики тощо. З урахуванням нещодавнього рішення про передання цьому відомству функціоналу Міністерства аграрної політики та продовольства зазначений крок лише сприятиме раціональній концентрації на його ефективній галузевій діяльності.

Висновки. В умовах невідворотності настання глобальної економічної кризи пріоритетом державного регулювання постає захист інтересів українських експортерів на іноземних ринках. Наразі вплив експорту на економіку нашої держави є стратегічним. Створення уніфікованого інституційного механізму формування та подальшої реалізації зовнішньоторговельної політики держави на базі зовнішньополітичного відомства є першим кроком у процесі комплексної державної стратегії щодо забезпечення національних економічних інтересів за кордоном.

На підставі результатів дослідження чинної нормативно-правової бази та аналізу міжнародного досвіду регулювання експорту доведено, що всі необхідні передумови для такого кроку наявні. Підтримка та захист інтересів українського бізнесу на міжнародній арені перетворюється на найважливіше завдання на державному рівні.

Розроблення стратегії розширення ринків збуту та ефективної підтримки вітчизняного бізнесу за кордоном має бути підпорядковане одному центральному органу виконавчої влади. Запропонований механізм трансформації не вимагає додаткових витрат адміністративно-фінансових ресурсів, навпаки він покликаний оптимізувати існуючу розгалужену систему державної підтримки вітчизняних експортерів на зовнішніх ринках.

Після сформування на базі МЗС відповідного відділу слід розробити дієву експортну стратегію держави із закладенням чітких ключових показників її ефективності, через реалізацію якої буде досягнута цілісність зовнішньополітичного курсу держави, утворено ефективну систему реалізації державної політики із забезпечення національних економічних інтересів на світовому ринку, що цілком відповідає сучасним реаліям міжнародних економічних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. International Monetary Fund. Official site. URL: <https://www.imf.org/external/index.htm>.
2. Russia loses leverage as Ukrainian exports go global. Atlantic Council. URL: <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/russia-loses-leverage-as-ukrainian-exports-go-global>.
3. Santosa D. B. Does export promotion policy benefit for ASEAN economic development? *International Journal of Trade and Global Markets*. 2018. № 1-2. Т. 11. С. 3-11. DOI: <https://doi.org/10.1504/IJTGGM.2018.092484>.
4. Wnukowski D. et al. Export Promotion Agency: The Experience of Selected European Countries, 2016.
5. Éltető A., Antalóczy K. Export promotion aims and reality: A comparison of the Iberian, Baltic and Central European region. *Baltic Journal of European Studies*. 2017. № 1. Т. 7. С. 43-63. DOI: <https://doi.org/10.1515/bjes-2017-0004>.

6. Кам'янецька О. В. Система державної підтримки експортерів у розвинутих країнах. *Світове господарство і міжнародні економічні відносини*. 2016. № 2. С. 37-41.
7. Мазаракі А. А., Мельник Т. М., Іксарова Н. О. та ін. Зовнішня торгівля України: XXI століття: монографія; за заг. ред. А. А. Мазаракі. Київ: Київ. нац. торг.- екон. ун-т, 2016. 600 с.
8. Шаров О. М. Економічна Дипломатія: основи, проблеми та перспективи: монографія. Київ: Національний інститут стратегічних досліджень, 2019.
9. Товарна структура зовнішньої торгівлі України. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
10. Міністерство закордонних справ України. URL: <https://mfa.gov.ua/proministerstvo/struktura/rada-eksporteriv-ta-investoriv-pri-mzs-ukrayini>.
11. World Bank. Official site. URL: <https://www.worldbank.org>.
12. Белінська Я. В. Державна підтримка експорту: зарубіжний досвід та уроки для України. *Стратегічні пріоритети*. 2008. № 3(8).
13. Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України. Постанова Кабінету Міністрів України від 2019 № 838. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-2019-%D0%BF#Text>.
14. Про деякі питання представництва економічних інтересів України за кордоном. Указ Президента України від 08.04.2010 № 522/2010. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/522/2010#Text>.
15. Основні орієнтири експортної стратегії України. Державна установа "Офіс з просування експорту України". URL: <https://epo.org.ua/about>.
16. Щодо створення Ради експортерів та інвесторів при МЗС України. URL: <https://thailand.mfa.gov.ua/news/12668-shhodo-stvorenniya-radi-jeksporteriv-ta-investoriv-pri-mzs-ukrayini>.
17. Про внесення змін до Указу Президента України від 18 вересня 1996 р. № 841. Указ Президента України від 22.08.2005 № 1188/2005.
18. Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави. Указ Президента України від 08.11.2019 № 837. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837/2019#Text>.
19. Study on best practices on national export promotion activities. URL: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-03-18-141-en-n.pdf>.
20. Government of Canada. Global Affairs Canada. URL: <https://www.international.gc.ca/gac-amc/index.aspx?lang=eng>.
21. Ministry of Foreign Affairs of Denmark. The Trade Council. URL: <https://um.dk/en/tradecouncil>.
22. Ministry of Foreign Affairs and Trade. URL: <https://www.kormany.hu/en/ministry-of-foreign-affairs-and-trade>.
23. Government of the Netherlands. The Ministry of Foreign Affairs (BZ). URL: <https://www.government.nl/ministries/ministry-of-foreign-affairs>.
24. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania. URL: <http://urm.lt/default/en>.
25. Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic on the Situation in Belarus. URL: <https://www.mzv.sk/web/en>.
26. Ministry for Europe and Foreign Affairs. URL: <https://www.diplomatie.gouv.fr/en>.

Стаття надійшла до редакції 10.08.2020.

Duginets G., Chernyshev O. Institutional support of Ukrainian exports.

Background. The organization of export activities of domestic enterprises is characterized by a very low level of public authorities' support for producers in the international market. It is beneficial to rethink the potential opportunities for further development of various mechanisms of institutional support for exports, with the objective of increasing their added value and diversifying target markets.

Analysis of recent research and publications has shown that despite some scientific progress, the issue of properly characterizing the development of state policy aimed at improving the institutional framework of exports in Ukraine remains unresolved.

The **aim** of the article is to substantiate the organizational and legal principles of transformation of institutional mechanisms of the development of foreign trade policy of the state and export activities of domestic enterprises.

Materials and methods. System of complementary methods of scientific research of economic processes and phenomena with the use of statistical and analytical materials, as well as the results of own previous researches have been used in the study.

Results. The level of development of export potential of the domestic economy has been analyzed. It is proved that in the conditions the inevitability of a global economic crisis, the priority of state regulation is to protect the interests of Ukrainian exporters in foreign markets. The main goals of formation of the institutional mechanism of export support of domestic enterprises have been analyzed. Based on the study results of the current regulatory framework and analysis of international experience in export regulation, it is proved that there are necessary prerequisites for the transformation of the existing system of state support of exports. The creation of a single integrated full-featured trade support vertical is justified, which should flexibly and effectively respond to the needs of domestic exporters and provide a wide range of services and support tools.

Conclusion. The transformation mechanism, which does not require additional costs of administrative and financial resources is proposed, it is designed to optimize the existing extensive system of state support of domestic exporters in foreign markets. Further steps of creation an effective state export strategy with clear key indicators of its effectiveness are suggested, through the implementation of which the integrity of the state foreign policy will be achieved, an effective system of state policy to ensure national economic interests in the world market, fully consistent with modern realities of international economic relations.

Keywords: foreign economic policy, strategy, Ministry of Foreign Affairs, export, trade, national economic interests.

REFERENCES

1. International Monetary Fund. Official site. www.imf.org. Retrieved from <https://www.imf.org/external/index.htm> [in English].
2. Russia loses leverage as Ukrainian exports go global. Atlantic Council. www.atlanticcouncil.org. Retrieved from <https://www.atlanticcouncil.org/blogs/ukrainealert/russia-loses-leverage-as-ukrainian-exports-go-global> [in English].
3. Santosa, D. B. (2018). Does export promotion policy benefit for ASEAN economic development? *International Journal of Trade and Global Markets*, 1-2. Vol. 11. (pp. 3-11). DOI: <https://doi.org/10.1504/IJTG.M.2018.092484> [in English].
4. Wnukowski, D. et al. (2016). Export Promotion Agency: The Experience of Selected European Countries [in English].
5. Éltető, A., & Antalóczy, K. (2017). Export promotion aims and reality: A comparison of the Iberian, Baltic and Central European region. *Baltic Journal of European Studies*, 1. Vol. 7. (pp. 43-63). DOI: <https://doi.org/10.1515/bjes-2017-0004> [in English].
6. Kam'janec'ka, O. V. (2016). Systema derzhavnoi' pidtrymky eksporteriv u rozvynenyh kraïnah [The system of state support for exporters in developed countries]. *Svitove gospodarstvo i mizhnarodni ekonomichni vidnosyny – World Economy and International Economic Relations*, 2, 37-41 [in Ukrainian].
7. Mazaraki, A. A., Mel'nyk, T. M., Iksarova, N. O. et al. (2016). *Zovnishnja torgivlja Ukraïny: HHI stolittja [Ukraine's foreign trade: XXI century]*. A. A. Mazaraki [Ed.]. Kyiv: Kyiv. nac. torg.-ekon. un-t [in Ukrainian].

8. Sharov, O. M. (2019). *Ekonomichna Dyplomatiya: osnovy, problemy ta perspektyvy [Economic Diplomacy: Fundamentals, Problems and Prospects]*. Kyiv: Nacional'nyj instytut strategichnyh doslidzhen' [in Ukrainian].
9. Tovarna struktura zovnishn'oi' torgivli Ukrai'ny [Commodity structure of Ukraine's foreign trade]. Official site www.ukrstat.gov.ua. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
10. Ministerstvo zakordonnyh sprav Ukrai'ny [Ministry of Foreign Affairs of Ukraine]. mfa.gov.ua. Retrieved from <https://mfa.gov.ua/pro-ministerstvo/struktura/rada-eksporteriv-ta-investoriv-pri-mzs-ukrayini> [in Ukrainian].
11. World Bank. Official site. www.worldbank.org. Retrieved from <https://www.worldbank.org> [in English].
12. Belins'ka, Ja. V. (2008). Derzhavna pidtrymka eksportu: zarubizhnyj dosvid ta uroky dlja Ukrai'ny [State export support: foreign experience and lessons for Ukraine]. *Strategichni priorytety – Strategic Priorities*, 3(8) [in Ukrainian].
13. Polozhennja pro Ministerstvo rozvytku ekonomiky, torgivli ta sil'skogo gospodarstva Ukrai'ny [Resolution on the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine. Order of the Cabinet of Ministers of Ukraine, 2019 № 838]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/838-2019-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].
14. Pro dejaki pytannja predstavnyctva ekonomichnyh interesiv Ukrai'ny za kordonom [On some issues of representation of economic interests of Ukraine abroad. Decree of the President of Ukraine dated on April 08, 2010 № 522/2010]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/522/2010#Text> [in Ukrainian].
15. Osnovni orijentyry eksportnoi' strategii' Ukrai'ny. Derzhavna ustanova «Ofis z prosuvannja eksportu Ukrai'ny» [The main guidelines of Ukraine's export strategy. State Institution «Export Promotion Office of Ukraine»]. Retrieved from <https://epo.org.ua/about> [in Ukrainian].
16. Shhodo stvorennya Rady eksporteriv ta investoriv pry MZS Ukrai'ny [On the establishment of the Council of Exporters and Investors at the Ministry of Foreign Affairs of Ukraine]. thailand.mfa.gov.ua. Retrieved from <https://thailand.mfa.gov.ua/news/12668-shhodo-stvorennya-radi-jeksporteriv-ta-investoriv-pri-mzs-ukrajini> [in Ukrainian].
17. Pro vnesennja zmin do Ukazu Prezydenta Ukrai'ny vid 18 veresnja 1996 r. № 841. Ukaz Prezydenta Ukrai'ny vid 22.08.2005 № 1188/2005 [On amendments to the Decree of the President of Ukraine dated on September 18, 1996 № 841. Decree of the President of Ukraine dated on August, 22, 2005 № 1188/2005] [in Ukrainian].
18. Pro nevidkladni zahody z provedennja reform ta zmicennja derzhavy. Ukaz Prezydenta Ukrai'ny vid 08.11.2019 № 837 [On urgent measures to reform and strengthen the state. Decree of the President of Ukraine dated on November 08, 2019 № 837]. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/837/2019#Text> [in Ukrainian].
19. Study on best practices on national export promotion activities. www.eesc.europa.eu. Retrieved from <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-03-18-141-en-n.pdf> [in English].
20. Government of Canada. Global Affairs Canada. www.international.gc.ca. Retrieved from <https://www.international.gc.ca/gac-amc/index.aspx?lang=eng> [in English].
21. Ministry of Foreign Affairs of Denmark. The Trade Council. um.dk. Retrieved from <https://um.dk/en/tradecouncil> [in English].
22. Ministry of Foreign Affairs and Trade. www.kormany.hu. Retrieved from <https://www.kormany.hu/en/ministry-of-foreign-affairs-and-trade> [in English].
23. Government of the Netherlands. The Ministry of Foreign Affairs (BZ). www.government.nl. Retrieved from <https://www.government.nl/ministries/ministry-of-foreign-affairs> [in English].
24. Ministry of Foreign Affairs of the Republic of Lithuania. urm.lt. Retrieved from <http://urm.lt/default/en> [in English].
25. Ministry of Foreign and European Affairs of the Slovak Republic on the Situation in Belarus. www.mzv.sk. Retrieved from <https://www.mzv.sk/web/en> [in English].
26. Ministry for Europe and Foreign Affairs. www.diplomatie.gouv.fr. Retrieved from <https://www.diplomatie.gouv.fr/en> [in English].